

ПОДЗВІГІ БЕЗ ТЭРМІНУ ДАЎНАСЦІ

Адразу тры ўзнагароды знайшлі сваіх герояў у Бабруйску

Свайго бацьку Ніна Тоўсцік не памятае. Калі ён пайшоў на фронт, ёй было ўсяго некалькі месяцаў. Юрыю Худзякову ж пашчасціла пачуць пра Вялікую Айчынную з першых вуснаў. Ён і сёння ўспамінае, як гуляў з бацькавымі ўзнагародамі. З усімі, акрамя адной: франтавік пайшоў з жыцця, так і не даведаўшыся, што на яго парадным кіцелі не хапае медаля «За адвагу»...

ЯШЧЭ АДЗІН НАПАМІН

Найбольш ганаровай салдацкай узнагароды, якую ўручалі выключна за асабістую мужнасць, быў удастоены і чырвонаармеец Павел Петухов. Летам 1943 года падчас аперацыі на Арлоўска-Курскім напрамку бацька Ніны Тоўсцік быў пешым сувязным: перадаваў загады камандавання, трымаў сувязь паміж падраздзяленнямі. Калі немцы пайшлі ў наступленне, узяў ручны кулямёт і стаў адстрэльвацца. Менавіта за гэты бой радавы 356-га стралковага палка 5-й стралковай дывізіі і атрымаў медаль «За адвагу». Пасмяротна...

— Пра тое, што здядуля быў удастоены такой высокай салдацкай узнагароды, наша сям'я даведалася не так даўно, і ўсё дзякуючы інтэрнэту, — расказвае ўнучка героя Святлана. — Адпаведныя дакументы знайшлі ў абагульненым электронным банку даных «Мемарыял».

Не прайшло і некалькі месяцаў, як у ваенным камісарыяце Бабруйска, Бабруйскага, Глускага і Кіраўскага раёнаў нашчадкі чырвонаармейца атрымалі пасведчанне аб узнагароджванні. Сам медаль уручаецца выключна яго кавалеру — такія правілы сённяшняга часу.

Дачка Паўла Петухова не хавае слёз — у іх сям'і з'явіўся яшчэ адзін напамін пра бацьку. Разам з пахавальнай і адзіным фотаздымкам ён зойме годнае месца. А вось куды дзеўся апошні бацькаў ліст, родныя ўдзельніка вайны нават уявіць не могуць.

Калі б не сучасныя тэхналогіі, нашчадкі чырвонаармейца Паўла ПЕТУХОВА наўрад ці даведаліся б пра яго подзвіг.

— Мне было 12—13 гадоў, як я яго чытала, — успамінае Ніна Тоўсцік. — Бацька пісаў незадоўга да гібелі. Я добра запамніла, што пісаліся гэтыя радкі ў лесе, на пні, акурат за дзень да таго самага, апошняга бою. Казаў, што калі застанеца жывы, то чакайце пісьма. Калі не дачакаемся, то значыць яго няма ў жывых. Неўзабаве прыйшла сумная вестка...

Вядома, што спачывае чырвонаармеец у агульнай магіле ў сяле Вяжа Арлоўскай вобласці, куды ў 1946 годзе быў перапахаваны. Цяпер там прыгожы мемарыяльны комплекс, дзе ўвекавечана імя кожнага, хто знайшоў апошні прытулак непадалёк ад гэтага месца.

УЗНАГАРОДУ ЗНАЙШОЎ ПРАЎНУК

За бацькавым медалём Юрый Худзякоў прыехаў разам са сваёй вялікай сям'ёй.

свой век, не ведаючы, што, акрамя ордэнаў Чырвонай Зоркі, Айчынай вайны і II ступеняў, медаля «За перамогу над Германіяй», мае і найбольш ганаровую франтавую ўзнагароду. Відаць, так і засталася б гэта таямніцай, калі б не цікаўнасць праўніка ветэрана.

Арцём Жаўлакоў, які даўно захоплены ваеннай гісторыяй сваёй сям'і, адшукаў няўручаны медаль таксама на адным з сайтаў Міністэрства абароны Расійскай Федэрацыі «Подзвіг народа». Вось скупыя радкі інтэрнэту, якія апісваюць подзвіг прадзеда: «Раніцай 12 сакавіка 1945 года быў атрыманы загад адправіць адзін узвод на левы фланг на адлегласці да аднаго кіламетра з задачай асядлаць дарогу, якая вядзе ў тыл немцаў. Пры выкананні задач капітан Худзякоў быў цяжка паранены...»

Гэта было не першае раненне Панцеляймона Худзякова. Прызваны на фронт у жніўні 1941 года, ён змагаўся з ворагам да самай Перамогі. Пасля вайны быў накіраваны ў Бабруйск памочнікам каменданта горада, а калі дэмабілізаваўся, да апошніх дзён патамны земляроб займаўся сельскай гаспадаркай.

ГЕРОЙ МІРНАГА ЧАСУ

У той дзень у ваенкамаце Бабруйска, Бабруйскага, Глускага і Кіраўскага раёнаў

За бацькавым медалём Юрый ХУДЗЯКОЎ (у цэнтры) прыехаў разам са сваёй вялікай сям'ёй.

уручылі ўзнагароду і асабіста герою. Праўда, свой подзвіг былы афіцэр Анатоль Курнавенкаў здзейсніў ужо ў мірны час.

У далёкім 1963-м ён яшчэ быў выхаванцам Калінінскага савураўскага ваеннага вучылішча. У той выхадны сонечны красавіцкі дзень недалёка ад набярэжнай Волгі ён гуляў са сваімі таварышамі ў футбол, як раптам пачуў крыкі аб дапамозе. Убачыўшы сярод крыг хлопчыка, які тоне, юны Толя, нават не задумаўшыся, скокнуў у ледзяную ваду. Моцная плынь несла пяцігадовага Жэно Міхайлава далей ад берага, але савуравец не здаваўся і ўсё-такі выцягнуў дзіця з вады. Праўда, хлопчык быў ужо без прытомнасці. Аказаўшы першую дапамогу, Анатоль не разгубіўся і даставіў дзіця ў санчасць вучылішча. Там жыццю Жэні больш нічога не пагражала. За праўленую мужнасць савураўцу аб'явілі

падзяку і ўзнагародзілі памятным падарункам — на ручным гадзіннікам у пазалочаным корпусе.

— Не баяліся, што і вас цягне моцнай плыню? — цікаўлюся ў выратавальніка.

— Тады я пра гэта не думаў, — прызнаецца мой суразмоўца. Адзінае, аб чым ён шкадуе, што не абмяняўся з тым хлопчыкам кантактамі: хацеў бы даведацца, як склаўся яго лёс.

Гэта не адзіны выпадак, калі Анатолію Курнавенкаву даводзілася ратаваць чалавеку жыццё. Маёр у адстаўцы ўдзельнічаў у ліквідацыі наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Якой колькасці людзей ён падарыў шанц на жыццё, ужо і не ўспомніць. Праз шмат гадоў пасля атамнай катастрофы былому вайскоўцу ўручылі медаль «За выратаванне тых, што гінулі».

Вераніка КАНЮТА.

kanyuta@zviazda.by

г. Бабруйск.

ЗЯМЛЯ НАРКЕВІЧА-ЁДКІ

У беларусаў ёсць свой прафесар электраграфіі і магнетызму

Шмат якім планетам дало чалавецтва імя сваіх слынных сыноў. Але ў гонар каго назвала б людзі ўласную блакітную планету Зямля?

Верагодна, гэта імя мы склалі б з мноства імёнаў тых, хто на працягу развіцця нашай цывілізацыі пакінуў прыкметны след у навуцы, мастацтве, адукацыі і асветніцтве... Можна доўга пералічваць прозвішчы зорак розных кірункаў дзейнасці, але ў сузор'ях сусветных слаўтасцяў заўжды застанеца імя нашага земляка Якуба Наркевіча-Ёдкі.

ГІСТАРЫЧНАЯ ДАВЕДКА

Якуб Наркевіч-Ёдка нарадзіўся 8 студзеня 1848 года ў маёнтку Турын Ігуменскага павета (у наш час — Пухавіцкі раён Мінскай вобласці). Пасля вучобы ў Мінскай губернскай класічнай гімназіі займаўся на медыцынскім факультэце Парыжскага ўніверсітэта. Прымаў удзел у дзейнасці многіх навуковых таварыстваў, пасяджэннях Парыжскай акадэміі навук. Пашыраў медыцынскія веды ў найлепшых клініках Рыма і Фларэнцыі. Ва ўзросце 23 гадоў малады вучоны вярнуўся на радзіму, дзе пачаў актыўна займацца даследаваннямі ў галіне фізікі, метэаралогіі, медыцыны, псіхалогіі, сельскай гаспадаркі.

У 80-х гадах XIX стагоддзя ў маёнтку Атонава Якуб Наркевіч-Ёдка стварае ўнікальную метэастанцыю, якая праз кароткі час становіцца адной з самых вялікіх на захадзе Расійскай імперыі. Ён вынаходзіць прыборы, у тым ліку ўнікальныя прыстасаванні для вызначэння хуткасці руху аблокаў, вільготнасці глебы на глыбіні да трох метраў. Шукае спосабы знізіць шкоду ад навальніц і граду. Яго прыбор для рэгістрацыі навальнічнага разраду адчуваў атмасферную з'яву на адлегласці

Метадыст Н. ОБУХАВА і доктар навук М. ПАКЛОНСкі перадаюць у падарунак школе тамы Энцыклапедыі для школьнікаў і студэнтаў (на здымку справа — дырэктар школы Алена ІАРГАЧОВА).

да 100 кіламетраў. Сенсацыйнымі сталі яго доследы ўплыву электрычнасці на рост раслін.

Пра такія цікавыя факты навуковай дзейнасці беларускага вучонага, вынаходніка, даследчыка можна было даведацца на канферэнцыі, прысвечанай яго 170-годдзю ў сценнах Уздзенскай сярэдняй школы імя Кандрата Крапівы. Выбар месца, куды прыехалі ўдзельнікі канферэнцыі, не выпадаковы: недалёка ад горада знаходзіўся маёнтка вядомага вучонага. Да сустрэчы з гасцямі школьныя краязнаўцы падрыхтавалі даклады, тут жа размясцілася выстаўка архіўных дакументальных фотаздымкаў, яшчэ адна экспазіцыя знаёміла з творами жывалісу.

Пра навуковую спадчыну Наркевіча-Ёдкі паведаміў таксама доктар медыцынскіх навук, прафесар Уладзімір РАСТОЎЦАЎ. Сучасная медыцына ўлічвае даўнія доследы па выкарыстанні электрамагнітнага выпраменьвання газаразраднай плазмы для вызначэння фізіялагічнага стану арганізма.

ГІСТАРЫЧНАЯ ДАВЕДКА

У калекцыі прынца А. Ольдэнбургскага захоўвалася найбольшая колькасць электраграфічных здымкаў, зробленых Наркевічам-Ёдкам (напрыклад, электраразрад вакол рукі чалавека). Такія ўнікальныя здымкі ўпрыгожвалі залы музеяў многіх краін Еўропы, былі надрукаваныя ў тагачасных

перыядычных выданнях XIX стагоддзя. Метад электраграфіі сёння выкарыстоўваюць медыкі, каб вызначыць дыягназ захворванняў.

Ішла размова на канферэнцыі і пра тое, як найбольш поўна перадаць нашчадкам гісторыка-культурную спадчыну сусветна вядомага земляка-навукоўца. Прэзентавалі аматарскія фільмы, расказвалі пра сумесную працу вучняў Мінскага дзяржаўнага абласнога ліцэя з археолагамі НАН Беларусі на месцы былой сядзібы. Уразілі слухачоў выступленні вучняў Уздзенскай школы імя Кандрата Крапівы: адным з аб'ектаў іх краязнаўчых пошукаў стаў фотартрэт Якуба Наркевіча-Ёдкі (школьнікі дэтальна разгледзелі ўзнагароды на мундзіры вучонага і ўдакладнілі іх назвы,

статус). Своеасабліваю справаздачу перад аўдыторыяй трымаў выдавец, краянавец Аляксандр НІКІТКА. Ён прадэманстраваў маляўнічы календары з краявідамі Уздзеншчыны, падзяліўся планами аднаўлення сядзібы слаўтага навукоўца. Прагучала ў зале і агульная прапанова ўдзельнікаў юбілейнай канферэнцыі: надаць імя Якуба Наркевіча-Ёдкі адной са школ райцэнтра.

ГІСТАРЫЧНЫ ЖАРТ

Вядомы рускі хімік Д. Мендзялееў меў сяброўскія стасункі з Я. Наркевічам-Ёдкам. Аднойчы ён заўважыў пра светла-шэры, які адліваўся срэбрам, дах маёнтка беларускага калегі.

— Відаць, пан Якуб вельмі заможны, калі здолеў пакрыць дах пасярэбраным матэрыялам?

— Не, — адказаў гаспадар, — гэта не срэбра, а наша беларуская асіна. Выдатны матэрыял для дахаў. Да таго ж з часам пад сонейкам становіцца бялёсым, падобным на срэбра. Рэкамендую!

Перад заходам сонца ўдзельнікі канферэнцыі пераехалі з утульнай школьнай залы на поле бліз былога маёнтка Наркевіча-Ёдкі. Вершаліны сосен серабрыліся, нібы дах той сядзібы далёкага стагоддзя. Адсюль прайшлі да сямейных пахаванняў Наркевічаў-Ёдкаў, з павагаю паклалі кветкі на камяні з высечанымі імёнамі слаўтага роду. А потым зноў спыніліся каля белай брамы былога маёнтка. Думалася пра тое, што ў новым годзе аднаўленне старых пабудов прадоўжыцца і, неўзабаве, як гэта планавалася, тут расчыняць дзверы адукацыйны цэнтр з фізічнай і метэалабараторыямі, інтэрактыўны музей навукі, выставачная зала. Сама сядзіба стане яшчэ больш прыкметнай на карце турыстычных маршрутаў па гістарычных мясцінах Беларусі.

Яўген ПЯСЕЦКІ. pyasecki@zviazda.by
Фота аўтара.

